

JAN OŹDŻYŃSKI

Niektóre zapożyczenia niderlandzkie w polskim słownictwie żeglarskim i flisackim

1. ZAPOŻYCZENIA NA TLE HISTORII OSADNICTWA

Tradycyjny podział języków germańskich wyodrębnia w grupie zachodniej dwa zespoły: 1/ języki anglo-fryzyjskie /anglosaski, fryzyjski/; 2/ język niemiecki: a/ wysokoniemiecki /Hochdeutsch/, b/ środkowoniemiecki /Mitteldeutsch/, c/ dolnoniemiecki /Niederdeutsch/: dolnofrankoński /niderlandzki/, dialekt dolnosaski /dolnoniemiecki w węższym znaczeniu/¹.

W słownictwie morskim na Pomorzu Gdańskim zdecydowanie przeważają zapożyczenia dolnoniemieckie. Jeśli nawet większość pożyczek tematycznie związanych z morzem docierała ze strefy bałtyckiej dolnoniemieckiego /pomorski plattdeutsch/, to zarówno względy demograficzne /wielonarodowościowy skład załóg okrętowych i pracowników łasztowni gdańskich/, jak i względy komunikacyjne /wehikularny typ kontaktów morskich/ przemawiają za uwzględnieniem bezpośrednich wpływów fryzyjskich oraz holenderskich /niderlandzkiego dietschu/².

W odniesieniu do pożyczek niderlandzkich i anglo-fryzyjskich wchodzi w rachubę pośrednictwo dolnosaskie, duńskie, niekiedy szwedzkie /zwłaszcza z okresu kontaktów handlowo-żeglugowych okresu hanzeatyckiego/.

Część słownictwa żeglugowego, głównie śródlądowego, przyszła do nas wraz z elementem środkowoniemieckim. Niektóre zapożyczenia flisackie "zabarwione" dialektycznie docierały z biegiem Wisły i na Pomorze aż po samo wybrzeże, por. tratwa, gw. mazowieckie trafta ze śr. w. niem. trift /od treiben/ poprzez wsch. środk. niem. treft, a może bezpośrednio? /jedyne zapis w Słowniku Staropolskim tryfta: Mon. Iur. VI 112, w. 1 "alterum szachczyk roborum, wanschos dictorum, et quingentos criffthi super primam aquam ...in Danczak"; z polszczyzny /z Galicji?/ w zmienionej postaci traft /Holztraften/ powrócił do Prus /w źródłach od 1783 r./ Frischb. I 150, Kl. S. 807. Mosz. Geogr. 13-14.

Kolonizacja środkowoniemiecka w okresie krzyżackim miała kierunek północno-wschodni. Wewnętrzne ruchy migracyjne /"Binnenwanderung"/ w kierunku przeciwnym zadecydowały o przynależności obszarów leżących na północ od linii Lębork-Kwidzyn do gwar dolnopruskich³. Gwary niemieckie na zachód od tej linii /środkowopomorskie/ pozostawały pod silnym wpływem brandenburskim. Zapoczątkowane we wczesnym średniowieczu wpływy holenderskie /osadnictwo na Żuławach Wiślanych/ ujawniły się szczególnie wyraźnie w czasie drugiej niemieckiej fali kolonizacyjnej XVI-XVII wieku, kiedy to na tereny nadnoteckie i dalej w górę Wisły /na południe/

nepływał element nowomarchijski /brandenburski/ z Pomorza Zachodniego, który z natury rzeczy niósł ze sobą wiele właściwości językowych holenderskich. Bezpośrednio z Holandii przybywali na teren nadnotecki osadnicy dopiero od roku 1765. Razem z menonitami przysłała na tereny gdańskie i wiślane fala dolnoniemiecka, głównie z pomorza Zachodniego. Fala ta poruszając się w głąb Polski doszła aż do Wołyńa /a południowymi brzegami Bałtyku aż do Archangielska/, pozostawiając ślady słownikowe, fleksyjne i fonetyczne, tzw. kaszubskiego plattu⁴.

O ile identyfikacja elementów niderlandzkich w XVII-wiecznych dokumentach pisanych nie przysparza większych trudności, o tyle w obrębie mówionego słownictwa flisackiego rzecz komplikuje fakt naleciałości gwarowych oryli i flisaków rekrutujących się z wielu regionów Polski /Krakowskie, Sandomierskie, Mazowsze, Kujawy, Prusy Królewskie i Książęce/. Tak np. "wyrażenie znane na berlinie jest nieznanne na krypie, podobnież termin żeglarski, używany we Włocławku lub Płocku nie jest zrozumiały w Puławach lub Zawichoście"⁵.

Na specjalną uwagę zasługuje pośrednictwo języka rosyjskiego w przyswajaniu holenderskiej /później angielskiej/ terminologii morskiej w XVIII i XIX wieku. Chodzi o specyficzną sytuację tysięcy Polaków, którzy w okresie zaborów odbywali służbę we flocie rosyjskiej, niemieckiej i austro-węgierskiej, a po odzyskaniu niepodległości w 1918 roku przenosili swoje nawyki nazewnictwa w trakcie szkolenia i

kształcenia kadr dla nowo powstającej gospodarki morskiej⁶.

2. PRZEGLĄD MATERIAŁU

Za podstawę ugrupowania przyjmijmy te formy ze słownika żeglarskiego i flisackiego, które zaświadczane są także w gwarach kaszubskich. Jako punkt odniesienia czasowego potraktujemy najstarszy tekst prawa morskiego w Gdańsku /XV, XVI w./ oraz dwa gdańskie rękopisy z XVII wieku o budownictwie statków⁷. A oto przegląd:

Bober 'pływający znak żeglugowy'; oznacza przeszkodę leżącą w samym nurcie, którą można ominąć z obu stron; flie. wiśl. bober, boberkieta, boberlina Sl. ryb. PF VI, 703; pol. bóbr, czes. bohr, serb. dabar, rozpodobnienie z babar; prus. bebrus, bebras, babras i debrus, dabras Brück. 32; NTPWJ: pływak, pława, boia - dobber 1407; bogen /1522/; w drugiej części flandryjskiego kodeksu prawa wodnego w tzw. ordynacji występuje jednorazowo wyraz dobber na oznaczenie pływającego znaku, który wskazuje miejsce spuszczenia kotwicy; odmienna ta nazwa oznacza właściwie 'kawałek drewna połączonego z kotwicą', w związku z tym zastąpienie terminu dobber określeniem bogen 'łuk'; dobber pozostaje w związku z czasownikiem śr. nl. dobben, dubben 'zatopić, zatonać', 'wydrążyć, pogłębić, kopać' /Verdam, 154/; śr. d. niem. dobber, douwer /Schill.-Lüb. I, 529, 559/; dobber 'tabula anchoralis' Kilian, 1599; por. ang. bob, bobber 'spławik /u wędki/', verb. bob

'podekakiwać na wodzie'; flis. bobar skojarzony z nazwą zwierzęcia wodnego na zasadzie etymologii ludowej? /znak zwany bobrem miał też nazwę jesiotr - od nazwy ryby//; nl. flam. dobber skontaminowane z wczesno-n.w.niem. Bogen 'łuk?'; NTPMJ, 223;

Draga 'kotwica niewielka o czterech wężach /pazurach/ do sieci lub statku' Sl. ryb. 19; kasz. draga 'kleiner vierarmiger Anker' Lorentz I, 151; kotwica dwuramienna w przeciwieństwie do kotwicy czteroramiennej zwanej kotwa SGK I, 234, Atl. 4, 10; eine Dragge, das ist ein Kleinanker ohne Stock mit 4 Flien od/er/ Zacken...NnJ. 56; drek 'mała kotwica z trzema lub czterema łapami' Zar. 4.; niem. Dreganker, Bootsanker Röd. I, 86, Draggen, Dragganker Paasch 334; Dreg, Dreganker Tecklenb. 430, Dragge, Dregge Kl. S 191; nl. dreg, dregge Witsen 489, Meul. 58, Ginn. II, 489; nl. dreg ⇒ w. niem. Dregge, dun. Draeq, szw. dragg /kontaminacja: ang. drag, fr. draque ze śr. d. niem. dragge; prus. niem. Dragge, pom. Draggen; por. st. fryz. drega, draga verb. 'tragen' st. sas. dragan 'ts', st. nord. draga 'ciągnąć' EWKl. 786, Hinze, 170; ros. dreg, drek z hol. Ginn. II 489;

Drairep żegl. 'podnośnica rei, lina służąca do podnoszenia rei wzdłuż masztu' Sl. Ber., drarep 'lina do wciągania żagla na maszt' Sl. ryb. 19; drarep /ros. drairep/ zamiast: traref /trarwa/ Sl. rus.; Linde: traref, trarwa, "trarefem żagiel do góry hysują" Magier; Trarwa 'cienka lina służąca

do podciągania w górę żagla' Hacz. 387; traref /drarep/
'lina lub łańcuch do podciągania w górę a. ściągania na dół
rei' Śl. mar.; kasz. draj, rip Lorentz, 154, dreryp Gołęb.
176; prus. niem. Drehreep, niem. mors. Dreehreep /1407/
odpowiada nl. draaireep /1681/, st. nord. dragreip od germ.
dragen 'ciągnąć'; d. niem. rēp 'lina powróż', Hinze 173;

Flaja 'was kotwicy', 'pazur, łapa kotwi' Śl. mar. 73 kasz.
flaja 'Ankerfliege, Ankerarm', fleja 'Ankerflügel' /'ramię', 'was',
skrzydło kotwicy/, Lorentz I, 189, Śl. ryb. 38; zach. prus.
niem. *flaj/e/, *flāj/e/?, prus. Flēg "Fliege", śr. d. niem.
vlēge 'ts', Kleczk. rec. 217; flis. wiśl. flaka; niem.
Ankerflū, Flū Kl. S. 274; Ankerfliege /przekształcona forma
niem. Kl. S. 22/, Ankerflügel Röd. I, 92, Paasch 336,
Ankerflünke Röd. I, 92, Ankerhand Paasch, 336, Ankerschaufel
Paasch, 336, Ankerspaten Paasch 336; nl. ankerstanden of
handen Röd. I 92; enkerblad, vloei Koen.-Endep. 57; "Ein
Ankerflie ist das platte Eisen an den Armen des Anckers"
NnJ, 56; por. też niem. Fliege "mucha", ang. fly /flaj/;
niem. fliehen "unikać kogoś, uciekać", st. fryz. flia, ang.
flee, st. nord. flōja, flȳja, szw. duń. fly Kl. S. 206;

Fleta flis 'chorągiewka na maszcie', skrzydło żagiel Śl. mar.
"Fluegel sind die kleine Flaagen od/er/ Fahnen, so qantz oben
auff den Mast/en/ aufgestecket sind" NnJ, 57; niem. Flügel
Röd. I, 604; Paasch, 545, Kl. S. 274, Flögel, Eichler 118;
nl. vleugel ⇨ w. niem. Flügel, szw. flögel, ros. fljuget
Ginn. II, 526; flis. fleta zniekształc.? może skojarzone z

Ankerflott 'boja kotwiczna /z chorągiewką?/' Röd. I, 92, anker-vlot "index anchoræ" Kilian, 1599, 18, por. Flett dial. w innym zn. 'izba w saksońskim chłopskim domu' WSNP I, 601; Fleet płn. 'rów. kanał' /w Hamburgu i Holandii/ WSNP, 600; por. też kasz. flëta flet /instrument muzyczny/ ze wsch. d. niem. flët/e/ Hinze, 197; fleta 'proporczyk na maszcie' z fr. flouette? Śl. ryb., banderka, fleta 'proporczyk na maszcie lub na rufie', chorągiewka, fr. banderole, Śl. mar. 18;

Gejta 'lina służąca do podciągania do rei rogów żagla rejowego przy zwijaniu żagla' MLM, 82, geitaw, geitawy l.mn. Zar. 6, geitawa Śl. M. KT III, 2383, Śl.Ber. 30; niem. Geitau Röd. I, 647, Paasch 430, 434, Kl. S. 309; Gietauen Tecklenb. 437; nl. gytouw Röd. I, 647, geitouw Neul. 66; "Gitau - sind kleine Taue, womit die Segel an die Rah angeholet werden" NnJ.60; nl. geitouw, gijtouw ≙ w. niem. Geitau, dun. Gitou, szw. gigtåg, ros. qitow Ginn. 491; kasz. literackie gäitav\pl, Roppel, Ns. 18; niem. mors. Geitau "Taue, mit welchen man die Segel aufzugeien..." /1757/ Kl. S. 309; NTPWJ: ghetouwe /1407/, ér. nl. getouwe, getauwe 'sprzęt, narzędzie';

Gies flis. 'proporczyk sztabny' /na dziobie/ Śl. mar. 20; "Ein Göschchen op de bovenblinde ist die allerforderst Fahne über dem eußersten Ende der Buchsprit /proporczyk na blindzie', żaglu nadbukszprytowym/ NnJ. 57; niem. Gösch Röd. I, 665, Paasch 527, Kl. S. 325,

nl. geus Meul. 67, geusje Winsch.; nl. geus/je/ = dun.
Gjōs, sz. gjōs; nl. geusje = w. niem. Gōsch, szw. gjōsqast,
ros. gjujs Ginn. II, 491; nl. geus z fr. queux 'zebrak', niem.
gōschung /1683/ Kl. S. 324;

Jufers 'krążek z twardego drewna lub metalu, zaopatrzony w otwory, przez które przechodzi lina łącząca dwa jufersy' całość nosi nazwę talrepu' MLM, 105; pol. jufier Zar. 8, Sł. MKT, VI, 7177, nawlek ściaqu III, 3650; flis. junfra 'krążek drewniany płasko-wypukły o trzech otworach do przewlekania kalaryfów' Sł. mar. 23, Sł. Ber.; jufers Demb. 22; niem. Jungfer Röd. I, 759, Kl. S. 402, Juffer Paasch 508, Tecklenb. 442; nl. juffers pl. Witsen 495, juffer Röd. I, 759, na gruncie jęz. ros. depluralizacja; jufers sing.; nl. juffer/s/ = w. niem. Jungfer, dun. Jomfru, szw. jungru, ros. jumfer, junfers, jufers Meul. 85, Ginn. II, 496; "Juffern - sind kleine tellerrunde Blocke mit eisernen Pettingsbeslaq..." NnJ, 1670; 63; żegl. jufers = ros. jufiers; flis. junfra, jafra ≤ w niem. /środk. niem.?
Jungfer;

Kausza, 'chomatko - metalowe umieszczone zwykle w oku liny, służy do jej ochrony przed przecieraniem się' MLM, 115; chomatko, wykładka /kausza/ Sł. MKT, VI, 7179; kausza "kółko metalowe z wygiętymi na zewnątrz brzegami..." Sł. mar. 25, Demb. 24; niem. Kausch, Kausse Röd. I, 824; Kausche Paasch

544, Kl. S. 435; nl. kous Winesch., kousien/s/, kousen Witsen;
ros. kous, kouś Meul. 109; 'Kauschen - sind eiserne Ringe...'
NnJ, 54; nl. kous ⇒ w. niem. Kusse, Kausch, dun. Kous, Kova,
szw. kous, ros. kouś, kous, kovś, fr. cosse, v.Ginn. II, 502;
ros. kous, kouś ⇐ hol. kous; pol. kausza ⇐ w niem. Kausche
r.ż.;

Leper, lofer, biegun "każdy sznur przechodzący przez
bloki i tworzący wraz z nim talki /obceję" Sl. mar. 30;
leper "długa lina od sieci zwana na Wiśle oprótek albo
popuste..." Sl. ryb. niem. Zugleine; kasz. lępār, lěipār
"Zugleine am Netz" Lorentz, I, 451, Atl. 4, 50; "Na łódkę
wkłada się pewną ilość zaków /.../ i odpowiedni zapas linek,
który rybacy nazywają "lejprem" - więc sążeń lejpra, kopa
lejpra, dwie kopy lejpra - znaczy lina długości stu dwudzie-
stu sążni itd. J. Bandr. Zol. 337, Na pol. fali, 72; niem.
Läufer Röd. II, 31, Paasch 440; nl. looper ⇒ w niem. Läufer
dun. Löber, szw. löpare, ros. lopar', lopyr Ginn. II, 506;
kasz. leper == prus. niem. Löper, 'sznur, lina biegnąca przez
bloki' /Läufer, Zugleine/ Frischb. II. 36; kontaminacja Rêp x
Läufer? por. Rêp, Rêf, Reif 'lina, sznur', Reper "powroźnik
zylarz, Seiler" Frischb. II, 223, Kleczk. rec.; niem. mors.
Läufer /1795/ "loses Ende eines Taus...", platt-d. Löper
'Läufer' śr. d. niem. loper Hinze, 312;

Paduny, parduny - 'liny biegnące od szczytu steng lub
bramsteng /kolejne przedłużenia kolumny masztu/ w kierunku

burt, nieco za wantami' MLM, 196; barduny, burtownice Sl. mar. 25; paduna, parduna, padun, rzadziej fordun, więź tylna WEPWN, fardun, farduny Zar. padun Sł. Ber. więź tylna /padun/ Sł. MKT, III, 2127; kasz. bardun "Pardunen...", pardon Lorentz, I, 17, 611, wsch. fryz. Pardunen, nl. pardoen /1681/ = w. niem. Pardunen, dun. bardun, szw. bardun, ros. fardun, fordun Meul. 148, Hinze 110;

Perta - "rozciągnięta pod reję lina, na której marynarze pracujący przy żaglach opierają nogi" MLM, 200; chodnica /perta/ Sł. MKT, 3172, niem. Pferd, Perd, Pard, Fusspferd, Springpferd, Pardenhanger; hol. paard Winsch. ros. pierta, pierty Meul. 145; "Eine Pferdelleine ist ein klein/es/ Cabeltau, das Schiff von einem Orte zum anderen zu holen" NnJ, 61; niem. Treilleine//Pferdelein/e/ Paasch, 490, Kl. S. 612, Pferdelien Röd. II, 262, Tecklenb. 462; nl. paerde-lijnen Witsen 504, paardelyn Röd. II, 264, paar/d/elijn = w. niem. Pferdelein, dun. Pertline, szw. pertlina, ros. pierliń Ginn. 511; dosł. 'lina końska', por. Sl. rus. party zamiast: tryle, koniki /pod rejami/; może skojarzone z Penterline "Tau, damit man das Ancker aufholet?..." NnJ, 61, niem. Pertürlien, Porteurlien Röd. II 260, Pentürleine, Penteurleine /Anker/ Paasch 336, Porteurleine, Perturleine Kl. S. 623; nl. portuurlijn = w. niem. Porteurlien, Porteurleine, dun. Pertyrline, szw. perturlina, ros. pertuliń, per-tuleń Ginn II, 513;

Rebanty - naszywki poprzeczne na żaglu w miejscach umocowania refów¹ Zar. 16, "Żagiel nadto posiada/.../ naszy-
cia płócienne - podłużne i poprzeczne, z których szczególnie
ważne są górne poprzeczne, zwane ref-bantami" Zar. 48;
rabandy, rabendy, szuty "sznurki w kółka związane, którymi
brzeg żagla do masztu jest przywiązany". Stąd rabandować a
następnie drabantować: "przydrabantować = żagiel linkami
przywiązać" Hacz 385. Jak dowodzi pierwowzór niemiecki
Raabände, sznurki te służyły początkowo do wiązania na
statkach rzecznych żagla nie u masztu, lecz rei sł. ryb.
/Linde: rabandy/; kasz. rabunta "Segelmastleine" Budz.
Hinze, 391; Rahbänder /1670/ "sind Bänder, damit die Segel
an die Rah gebunden werden, sind weise Line" Nn J 61; niem.
Raabanden Röd. II 329, Rahband Paesch 526, Rahbande Kl. S.
645; Rahbänder Tecklenb. 466; nl. reebanden Witsen 505,
raabanden Röd. II, 329; nl. raband, reeband ➔ fr. raban,
ros. revant /dawn. raabant/ Ginn. II 514; rabandy ⇐ w niem.
Raabanden? ⇐ nl. raabanden; refbanty "wąskie pasy płótna na-
szyte na żagiel" ⇐ niem. żegl. Reffband "wąski pas płótna
na przedniej części żagla opatrzone linkami /Reffbändsel/
do zwijania i rozwijania żagla" Kleczk. rec.

Rumpel, sterownica - "drążek drewniany lub metalowy,
zamocowany do głowy trzona steru, przy pomocy którego ręcznie
lub mechanicznie zmienia się położenie steru" MLM, 237;
rumpel "rękojeść steru" Zar. 17, Sł. Ber. 68, Demb. 44,

Ruderpenne /1670/, por. kasz. rūdarpāna Rud. Przycz. 135. Lorentz II, 169; niem. Ruderpinne Röd. II, 399, Tecklenb. 469, Paasch 34, 87, 115, Kl. S. 617; nl. roerpen Winsch, Meul. 169; nl. roerpen ≧ w. niem. Ruderpinne, dun. Roerpind, szw. roderpinna, ros. rumpel, rulpen, ruppen /przestarzałe/ Ginn. II 515;

Szot, szkot - "linka umocowana do bomu, przy pomocy której można ustawić żagiel pod odpowiednim kątem do kierunku wiatru..." MLM, 268; szkot Zar. 18, Sł. MKT, III, 2319, szot Demb. 49, Grab.-Wójc. 188, szut "Lina do uwiązania dolnego, zewnętrznego rogu żagla" Sł. Mar. 79., Stadtm. 52, Linde: szuty, cyt. Haur, Oekon. ziem. 1679, szuty Hacz. 1835, 386, SJPDor, cyt. Sierosz. Ocean. 10; kasz. šot "Leine am Segel" Słz. 1171, zach. prus. niem. šot, platt-d. Schoot, śr. d. niem. schôte Hinze, 449; niem. Schoten eines Segels Röd. II, 503, Schot, Schote Paasch 452, Schote Kl.S. 703; nl. schoot Meul. 181, ≧ fr. écoute, hiszp. port. escota wł. scotta, ang. sheet, angl.sas. scēata, ros. szkot Ginn. II, 517;

Szpiqat, odpływnik "otwór w nadburcziu lub poszyciu pokładu; służy do spływu wody, która dostała się na pokład podczas splukiwania pokładu, zalania falą itp". MLM, 186; szpejqat Zar. 19, szpyqata Sł. mar. 64, szpiqat, ściek, Sł. Ber., Demb. 50, Sł. rus. szpiqat zamiast: szpyqata, rzygu-

lec okrętowy//, szpioat /spływnik/ Webb; niem. Speyqaten Röd. II, 643, Speiqat Paasch 35, 94, 117, Kl. S. 735; nl. Spiegaten Witsen 509, spycaten Röd. II, 643, spiqat, spiqat spuigat Meul. 190; nl. Spie-, spij-, spuigat ≈ dun. Spyecat, szw. spygatt, ros. špiqat, špiqiel, szpaqat Ginn. II, 520;

Tros "gruba lina do holowania sieci lub statku" Sl. Ber. 70, Sl. rus. tros, zamiast: trosa, ważyszczce /mocna lina pociągowa/ Sl. mar. 70; niem. TroB /1670/ "ist Bund Schwertau cirkelweise aufgewunden" NnJ. 61; niem. Tross Röd. II, 811, Paasch 495, 705, Kl. S. 796; nl. tros Meul. 218 ≈ fr. drosse, wł. drossa, trozza, hiszp. troza, port. troça, ros. tros "verevka iduščaja na biegučij takelaż" D. Ginn. II 524;

Warfa "miejsce budowy statków", nasi szyprowie z Pomorza mówią jeszcze w tym znaczeniu [binduga] "budownia" /Bautstelle/, a nawet słyszałam bodaj od nich nazwę warfa Sl. Żegl. Pol. 1922, nr 12, s. 178, Sl. mar. 9; Werf /1670/ "t'Werf /powinno być: t Wert/t// ist der Ohrt da ein Schiff gebawet wird" NnJ. 63; niem. Werft, Schiffs-Werft, Zimmer-Werft Paasch 777, Kl. S. 831; nl. werf, warf ≈ w. niem. Werft, dun. Værv, szw. varf, ros. werf Ginn II, 529;

Werp, kotwica zawożna - "pomocnicza kotwica o masie ok. 1/6 masy kotwicy postojowej; służy do wykonania manewru statku bez pomocy maszyn..." MLM, 294; werp /pachołek/

"kołek pionowy na przodzie statku do uwiązywania liny zwanej stach" ← prus. niem. /d. niem./ Werp 'Wurf' Frischb. II, 465, ma znaczenie ogólne; niem. Warp-Anker Röd. II 873, Werp-Anker, Wurf-Anker Röd. II 897, Wurfanker Röd. I 85, Wurfanker, Warpanker Paasch 334, Warpanker, Warp Kl. S. 822; nl. werpanker Meul. 237 ⇒ ros. верп, верпанкер ⇒ pol. werp Sł. MKT, VI, 7213, Ginn. II 529; wcześniej Werpancker /=Werffancker/ NnJ.: Das Warffancker, belg/isch/ /czyt. flam. Werpancker ist das kleinste Ancker auff dem Schiff" s. 56; por. też kasz. vörpa "Stehangel für Fische" Slz. 1271, Hinze, 518;

Wyblinka, drablinka "linka łącząca dwie sąsiednie wanty, tworzy stopień drabinki linowej, po której można się wspiąć na maszt" MLM, 58; wyblinka Demb. 56, wyblinka Sł. Ber. 82; Wäfflienen oder Weblienen /1670/ NnJ. 58; niem. Wewelienen, Wewelinaen, Wewelings Röd. II, 900, Webeleine Paasch 423, 492, Kl. S. 828; nl. wevelingen Witsen, Winsch. Meul. 238, weevelings, weeflynen Röd. II 900; nl. weveling, weeflijn ⇒ w. niem. Weweling, Webeleinen, norw. vevling, dun. Vævling, szw. vefling, ros. wyblenki, wyblenka, wyblink Ginn. II, 529;

PRZYPISY

¹ H. Krahe, Sprache und Vorzeit, Heidelberg 1954. Przegląd typologii języków germańskich: L. Zabrocki, Wspólnoty komunikatywne w genezie i rozwoju języka niemieckiego.

Część I. Prehistoria języka niemieckiego, Wrocław - Warszawa - Kraków 1963, s. 110-132.

²L.Zabrocki, Związki językowe niemiecko-pomorskie, w: Konferencja Pomorska /1954/. Prace Językoznawcze, Warszawa 1956, s. 156, 172.

³Tamże, s. 159.

⁴Tamże, s. 166-7. Por. także R.de Leeuw, L.Thijssen, Związki między Holandią i Polską w XVI i XVII wieku, Gdańsk 1978. M.Bogucka, Rzeczpospolita szlachecka a Niderlandy w XVI-XVII w., w: Rubens, Niderlandy i Polska. Materiały sesji naukowej, Łódź 25-26 lutego 1977, Łódź 1978. s. 14-26. Też: Gdańscy ludzie morza w XVI-XVIII w. Gdańsk 1984.

⁵B.Ślaski, Spław i spławnicy na Wiśle, Warszawa 1916, s. 30. Por. też J.W.Gan, Z dziejów żeglugi śródlądowej w Polsce, Warszawa 1978.

⁶J.Pertek, Polacy na szlakach morskich świata, Gdańsk 1957, W.Głowacki, Wspaniały świat żeglarstwa w Polsce i na świecie. Wyd. 2, Gdańsk 1972.

⁷Najstarszy tekst prawa morskiego w Gdańsku. Oprac. i na jęz. polski przełożył B.Janik. Gdańsk 1961. Nomenclatura navalis. Dwa gdańskie rękopisy z XVII wieku o budownictwie statków. Gdańsk 1976.

ROZWIĄZANIE SKRÓTÓW

Atl.-Atlas językowy kaszubszczyzny i dialektów sąsiednich opracowany przez zespół Zakładu Słowianoznawstwa PAN, t. I-VI pod kierunkiem Z.Stiebera, VII-XV pod kierunkiem H.Popowskiej-Taborskiej, Wrocław 1964-1978.

Bandr. Zol. - J.Bandrowski, Zolójka. Powieść z nadmorskiej Polski. Poznań-Warszawa-Wilno-Lublin 1928.

Bandr. Na pol. - J.Bandrowski, Na polskiej fali, Poznań 1927.

Brück. - A.Brückner, Słownik etymologiczny języka polskiego. Przedruk z pierwszego wydania /1927/, Warszawa 1970.

Budz. - z twórczości pisarza kaszubskiego Alojzego Budzisa.

D. - То́лковы́й Слoваръ Живoгo вoлoкoрускoгo языкa
V.Dalia, red. J.A.Baudouin de Courtenay, Petersburg-
Moskwa 1865.

Demb. - K.Dembowski, Słownik żeglarski, Warszawa 1952,

Eichler - C.Eichler, Vom Bug zum Heck, Seemännisches
Hand- und Wörterbuch, Berlin 1943.

EWKl. - F.Kluge, Etymologisches Wörterbuch der deut-
schen Sprache /uzupełnienia W.Mitzka/, wyd. 18, Berlin 1960.

Frischb. - H.Frischbier, Preussisches Wörterbuch, t.
1-2, Berlin 1882-1883.

Ginn. - J.van Ginneken, Handboek der Nederlandsche
Taal; deel II: de sociologische structuur. Nijmegen 1914.

Gołęb. - H.Gołębiowski, Wyrazy rybackie i żeglarskie
u Kaszubów. Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu, VI,
1899, s. 173-178.

Grab.-Wójc. - Z.Grabowski, J.Wójcicki, 1000 słów o
morzu i okręcie, Warszawa 1955.

Hacz. - J.Haczewski, O spławie drzewa z dodatkiem
terminologii orylów, flisów, majtków... Sylwan, t. 11, 1835.

Hinze - F.Hinze, Wörterbuch und Lautlehre der deut-
schen Lehnwörter im Pomoranischen /Kaschubischen/, Berlin
1965.

Kilian - Kilianus Dufflacus Corn., Etymologicum
teutonicae linguae sive Dictionarium teutonico-latinum,
Antwerpiae 1599.

Kleczk. rec. - A.Kleczkowski /rec.:/ Słownictwo ryba-
ckie i żeglarskie u Kaszubów nadmorskich, oprac. B.Ślaski,
Rocznik Sławistyczny, Kraków 1912, R.5, s. 209-225.

Kl.S. - F.Kluge, Seemannssprache, Wortgeschichtliches
Handbuch deutscher Schiffsausdrücke älterer und neuerer
Zeit. Halle 1911.

Koen.-Endep. - Koenen M.J., Endepols J., Verklarend
handwoordenboek der Nederlandsche taal, Groningen 1956.

Linde - S.B.Linde, Słownik języka polskiego, t. 1-6,
Warszawa 1807-1812, wyd. 2, popr. i uzup., t. 1-6, Lwów
1854-1860; wyd. 3. fotooffset. t. 1-6, Warszawa 1951.

Lorentz - F.Lorentz, Pomoranisches Wörterbuch, t. 1 /A-P/, Berlin 1958; t. 2, oprac. F.Hinze Berlin 1970, t. 3 /1973/, t. 4 /1975/.

Meul. - R. van der Meulen, De Hollandsche Zee - en Scheepsterme in het Russisch, Amsterdam 1909.

MLM - I.Grajewski, J.Wójcicki, Mały leksykon morski, Warszawa 1981.

Mosz.Geogr. - L.Moszyński, Geografia niektórych zapożyczeń niemieckich w staropolszczyźnie. Poznań 1954.

NnJ - Nomenclatura navalis. Dwa gdańskie rękopisy z XVII wieku o budowie statków. Oprac. i wyd. Z.Binerowski i B.Janik, Gdańsk 1976.

NTPMJ - Najstarszy tekst prawa morskiego w Gdańsku. Oprac. i na język polski przełożył B.Janik, Gdańsk 1961.

Paasch - H.Paasch, Marine-Wörterbuch, Hamburg 1908.

PF - Prace Filologiczne.

R/am/. - S.Ramułt, Słownik języka pomorskiego czyli kaszubskiego, Kraków 1893.

Röd. - J.H.Röding, Allgemeines Wörterbuch der Marine in allen europäischen Seesprachen nebst vollständigen Erklärungen, t. 1-2, Hamburg 1794.

Roppel, Ns. - Piętów Tóna /Leon Roppel/, Staszków Jan /Jan Piepka/, Nasze stronë, Warszawa 1955.

SGK. - B.Sychta, Słownik gwar kaszubskich na tle kultury ludowej, t. 1-7, Wrocław-Warszawa-Kraków 1967-1976.

Schill.-Lüb. - K.Schiller, A.Lübben, Mittelniederdeutsches Wörterbuch t. 1-6, Bremen 1875-1881.

Slz. - F.Lorentz, Slovinzisches Wörterbuch, t. 1 /A-O/ t. 2/P-Z/, Petersburg 1908-1912.

Sł.Ber. - Słowniczek morski oprac. przez St.Bernatta. nakł. Instytutu Bałtyckiego, Toruń 1935.

Sł. MKT - Słownik morski, opracowany przez Komisję Terminologiczną przy Lidze Morskiej i Rzecznej w Warszawie, t. 1-3, Warszawa 1929-1931; oprac. przez Komisję Terminologiczną przy Akademii Umiejętności w Krakowie, t. 4. Warszawa 1933, t. 5-6, Warszawa 1936.

Śl. mar. - B. Ślaski, Polski słownik marynarski z dołączeniem licznych nazw niemieckich, rosyjskich i francuskich. Poznań 1926.

Śl. rus. - B. Ślaski, Rusycyzmy naszych marynarzy. Kępno 1934.

Śl. ryb. - B. Ślaski, Słownik rybacko-żeglarski i skutniczy, Slavica Occidentalis, t. IX, Poznań 1930, s. 141-291.

Verdam - J. Verdam, Middelnederlandsch handwoordenboek, sGravenhage 1911.

Webb - B. Webb, Dziesięciojęzyczny słownik żeglarski. Gdańsk 1975.

Winsch. - W.A. Winschootens, Seeman, behelsende een grondige uitlegging van de Nederlandsche Konst... Leiden 1681.

Witsen - N. Witsen, Aeloude en hedendaegsche Schepsbouw en bestier. Amsterdam 1671.

WSNP - J. Piprek, J. Ippoldt, Wielki Słownik niemieckopolski, t. 1-2, Warszawa 1983.

Zar. - Współczesna żegluga morska oraz słownik żeglarski, Warszawa 1920.

SKRÓTY NAZW JĘZYKÓW

ang.	- angielski	norw.	- norweski
angl.sas.	- anglosaski	n.w.niem.	- nowo-wysoko-niemiecki
dun.	- duński	platt-d.	- platt-deutsch
d. niem.	- dolnoniemiecki	pol.	- polski
flam.	- flamandzki	pom.	- pomorski
fr.	- francuski	port.	- portugalski
germ.	- germański	prus.	- pruski
hiszp.	- hiszpański	prus.niem.	- gwary/dialekty/pruskoniemieckie
hol.	- holenderski	ros.	- rosyjski
kasz.	kaszubski/dialekt/	st. fryz.	- starofryzyjski
kasz. lit.	- " /literacki/	st. nord.	- staronordyjski
niem.	- niemiecki		/staroskandynawski/
nl.	- niderlandzki	stp.	- staropolski
n.niem.	- nowoniemiecki	st. sas.	- starosaski
nord.	- nordycki /skandynawski/		

szw. - szwedzki
ér. d. niem. - średnio-dolno-
niemiecki
ér. nl. - średnioniderlandzki
środk. niem. - środkowoniemie-
cki
ér.w. niem. - średnio-wysoko-
niemiecki
wł. - włoski
w. niem. - wysokoniemiecki
wsch.środk.niem. - wschodnio-
środkowoniemiecki
zach.prus.niem. - zachodnio-
pruskoniemieckie /gwary/

INNE SKRÓCENIA

flis. - flisackie/orylskie/
gw. - gwarowe/dialektyczne/
mors. - morskie
pl. - liczba mnoga
sing./sg/ - liczba pojedyncza
verb. - czasownik
wiśl. - flisackie, spotykane
na Wiśle
żegl. - żeglarskie /morskie/
* - rekonstruowane lub prze-
starzałe /wyszłe z uży-
cia/